

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

H. J. VAN DER KWAST — AMSTELVEEN

Jezus Christus in het Nieuwe Testament

Bij mensen onmogelijk (2)

Had Jezus zo even hem de geboden van de tweede tafel voorgehouden, in zijn opdracht alles te verkopen hield Hij hem het eerste gebod voor. Meende de man zo ongeveer klaar te zijn met de geboden, die hij van zijn jeugd af onderhouden had, nu wees Jezus hem aan dat er nog allerlei mogelijkheden waren om zijn liefde tot God en de naasten te tonen, door anderen met zijn rijkdommen te helpen. Daarbij vroeg Jezus tevens, en dat is ook het eerste gebod, het vertrouwen dat hij op de weg die Jezus hem wees de rijkdom zou vinden die hij zocht. Zeiden we zoëven, dat deze jongeman zo voor het oog dicht bij het koninkrijk was toen hij vroeg naar het ontbrekende, nu blijkt dat als we er menselijkerwijs gezien dicht bij zijn, er toch een kloof is die ons van dit rijk scheidt.

Ook de discipelen hadden moeite met deze woorden, zij het anders dan wij. Zij waren diep onder de indruk en toen Jezus dit zag sprak Hij het treffende woord: Hoe moeilijk zullen zij die geld hebben het koninkrijk Gods binnengaan en als de jongeren verslagen zijn over zijn woorden licht Hij die nog eens toe met de bekende uitspraak: Het is gemakkelijker dat een kameel gaat door het oog van een naald, dan dat een rijke het koninkrijk Gods binnengaat.

Er is wel eens geopperd dat met „het oog van een naald“ een klein

poortje is bedoeld en dat het slechts met de grootste moeite lukte een kameel door dit poortje te slaan. Maar we moeten zo niet aan dit woord tornen; het geeft de kloof aan die gaapt tussen onze wereld en het koninkrijk.

Ieder weet wat een diepe waarheid Jezus met deze woorden uitsprak.

Eén van de oorzaken van de geestelijke crisis van onze dagen is dat de westerse, zgn. christen-volken veel te rijk zijn geworden.

Nu moeten we goed letten op de reactie van de discipelen.

Zij hebben Jezus' eis gehoord, zeggen de rijke heengaan, maar reageren niet met een schimppartij op de rijken, zetten niet een hoge borst op omdat zij wel alles hebben verlaten om Jezus te volgen (al stelt Petrus daarover later een vraag), neen, zij zeggen: Maar wie kan dan behouden worden. Dan volgt het woord dat ons de sleutel geeft tot dit Schriftgedeelte. Jezus zegt: bij mensen is dit onmogelijk!

Menselijkerwijs was deze jongeling er vlak bij: hij had geen vrede, met al zijn rijkdom, onderhield Gods geboden van zijn jeugd aan, kwam tot Jezus, die hem liefkreeg.

Alles pleitte voor hem, maar hij ging heen, was bedroefd, maar ging.

In deze geschiedenis zien we de waarheid dat behouden worden menselijk onmogelijk is voor ogen getekend.

Alles verkopen wat een mens heeft, de opbrengst aan de armen geven, dat is een heel ding en niet zo eenvoudig in de uitvoering als wij geneigd zijn te denken, want ook in de liefdadigheid zal een mens een goed rentmeester van

Gods gaven moeten zijn.

Evenwel, dit is niet menselijk onmogelijk.

De discipelen deden het op hun wijze:

Levi stond op uit het tolhuis; Antonius, de kluizenaar, trok de eenzaamheid in en velen volgden zijn voorbeeld.

Aan deze Antonius hebben we het te danken dat in vrijwel elke schriftverklaring tot vervelens toe te lezen staat, dat de eis die Jezus aan de rijke jongeling stelde niet aan elke gelovige gesteld wordt, het was een speciale opdracht voor deze jongeman.

Het is waar, ik weet het, stel je voor dat ieder christen alles verliet, have en goed verkocht, zijn werk vaarwel zegde, wat zou het een chaos worden. Het zou meer lijken op een vlucht, dan op het volgen van een roeping in dit aardse leven.

Het is dan ook niet juist, wanneer door anderen de vinger bij dit gesprek wordt gelegd en ons triomfantelijk wordt voorgehouden: Zie je wel, dat is pas christendom, zo heeft Jezus het gewild, het evangelie is maatschappij-kritiek, het is tegen alle bezitsvorming.

Maar we moeten ons toch niet te gemakkelijk van dit woord afmaken, het mag ons in onze rijkdom gerust tot nadenken stemmen, het woord van Jezus mag best een beetje prikken in een wereld met zo'n schrille tegenstelling tussen rijk en arm. Gelovigen zoeken een schat in de hemel, geen schatten op aarde!

Evenwel de discipelen e.a. hebben het eeuwige leven en de rechtvaardiging Gods in dat leven niet verworven door alles prijs te geven. Zij hebben genade ontvangen en in die genade konden zij prijsgeven en Christus volgen in hun leven.

Behouden worden is een menselijk onmogelijke zaak, ook voor de beste en de vroomste.

Maar dit is niet het laatste woord. Is het bij mensen onmogelijk, niet bij God zegt Jezus, want bij God zijn alle dingen mogelijk.

U ziet in welk verband deze woorden staan.

Hier krijgen de jongeren niet een vrijbrief uitgereikt om allerlei acties te ontketen, die hun krach-

ten en vermogen te boven gaan onder het motto: bij God zijn alle dingen mogelijk. God wil het! Dit woord moeten we, als alle woorden, in zijn verband laten staan.

Het menselijke onmogelijke: behouden worden is mogelijk bij God.

Het antwoord op de vragen, die bij het lezen van dit Schriftgedeelte boven kwamen is Jezus Christus Zelf.

In Hem is door Gods goedheid het menselijk onmogelijke dat zondaren gerechtvaardigd het eeuwige leven beërven, niet alleen mogelijk geworden, maar ook werkelijkheid geworden.

Dat mogen we in onze dagen, nu de rijkdom bezig is onder de christenen huis te houden en zijn tienduizenden verslaat; nu kinderen opgroeien in een weelde waarin alles vanzelfsprekend is, vasthouden.

Het is waar: een kameel gaat eerder door het oog van een naald dan een rijke in het koninkrijk der hemelen.

Maar even waar is: zondaren worden behouden uit genade en volgen hun Meester, zo nodig in armoede en kruis.

En dit alles is een gave van Hem, die alleen goed is, van God die behoudt.

In dit nummer:

- Pagina 347
Ds H. J. van der Kwast,
Jezus Christus in het Nieuwe Testament (Bij mensen onmogelijk - 2)
- Pagina 348
Dr M. J. Arntzen,
Over de verontrusting (1)
- Pagina 349
Ds O. Mooiweer,
De toekomst van kerk en christendom
- Pagina 350-351
D. W. L. Milo,
Half dagje
M. de Jonge,
Tana Mema Tana Dawa (2)
- Pagina 352
Prof. C. Veenhof,
Persschouw

M. J. ARNTZEN — BREUKELN

OVER DE VERONTRUSTING

(1)

Kerkelijk Leven

Op mijn „Ingezonden” in Opbouw van 20 september jl. heeft kollega De Jong gereageerd in hetzelfde en in het volgende nummer. Het leek me toe, dat de zaken waarom het gaat, nog niet geheel doorgesproken zijn. Na overleg met de redactie kwamen we overeen, dat ik mijn standpunt nog nader uiteen zal zetten, terwijl ds De Jong dan in een dupliek daarop zal ingaan.

Hiermee zal de zaak dan wel afgerond zijn, omdat we een schriftelijke discussie niet eindeloos kunnen voortzetten, al blijven er mogelijk bij beide partijen vragen zitten.

Met blijdschap namen we kennis van De Jong's betoog waaruit blijkt dat ook hij zeer ernstige kritiek heeft op de moderne theologie, en dat volgens hem bij de studie van de theologie gebed en bijbelstudie een belangrijke plaats moeten innemen. Dit laatste wordt juist zo vaak gemist.

Maar dan komt het toch weer. Er blijft veel onbehagen over de verontrusting. Voor de keus gesteld tussen nieuwe theologie en verontrusting zou het niet moeilijk zijn, dan heeft de verontrusting duidelijk voorkeur, maar De Jong bewandelt toch liever een „derde” een eigen weg.

Intussen hebben we de indruk overgehouden dat De Jong zich niet voldoende kan inleven in de diepe smart die velen in de syn. gereformeerde kerken hebben. Men begon daar zo goed. Men moest zich verzetten tegen liberalisme en vrijzinnigheid. Zo ontstonden afscheiding en doleantie. En wat is er nu over van die kerken. Waar bleef de eerste liefde? Is de vrijzinnigheid waartegen men zich eertijds opstelde, niet heel diep binnengedrongen? Het is niet juist, het is eenzijdig, mensen „knorrig” te noemen, die bedroefd en verbijsterd zijn over zulke ontwikkelingen.

Het komt er voor ds De Jong voor een groot deel op neer, dat de verontrusten de winst van de vrijmaking gemist hebben. Hij zegt dat overigens op heel sympathieke en bescheiden manier. Graag wil ik erkennen, dat er uit die kring veel te leren valt. In de dertiger jaren was er een nieuwe bloei; door de studie van velen, onder wie ook meerdere latere vrijgemaakten, werd het inzicht in de Schrift vaak op verrassende wijze verrijkt. Te noemen zijn Schilder en Holwerda, ook A. Janse, terwijl we niet onvermeld mogen laten de studies van S. G. de Graaf en van Dooyeweerd en Vollenhoven.

M.i. lag de winst van de dertiger jaren hierin, dat men weer radi-

kaal christelijk wilde wezen. Vollenhoven kwam in zijn calvinistische wijsbegeerte op tegen elke synthese met het niet-christelijk denken. Zo doorlichtte hij voor ons de kerkgeschiedenis. Zijn geschriften en kolleges waren niet makkelijk, maar volgde je hem, dan kreeg je een schat van inzicht. Het ging om de radikale heerschappij van Christus. Om de keuze — zonder kompromis — voor het Woord van God als enig richtsnoer van ons denken en handelen.

En kijken we nu eens naar „Opbouw” van vandaag, waarin men ook zo grote reserves heeft tegen de verontrusting. We zijn, meen ik vaak, niet altijd, in ons blad door een tamelijk brede kloof van dit radikale standpunt gescheiden. Als voorbeeld noem ik de al te argeloze opstelling tegenover de C.D.A. bij sommige schrijvers.

Ik denk nu ook aan Schilder in de genoemde periode. Hij heeft, juist ook in die tijd, het gevaar van de barthiaanse theologie juist gezien. Scherp heeft Schilder m.i. onderkend dat de zekerheid en vastheid van het geloof ondermijnd wordt, ook als men met vroom lijkende woorden zegt, dat God toch zijn Woord niet „uit handen geeft”, en dat wij daar niet over mogen beschikken.

Te denken is ook aan Schilders felle kritiek op N.S.B. en ook op de C.D.U. Hij wist de wortels van het verkeerde denken bloot te leggen. En het is de vraag of wij in deze wil doorgaan in de lijn van Schilder. In alle bescheidenheid gezegd, verspelen we zelf de winst van de vrijmaking niet, terwijl we anderen ertoe willen vermanen, het niet te doen.

Missen we tegenwoordig niet dat profetische van Schilder, die duidelijk zag waar het fout ging, en vinden we die houding nu juist niet meer bij de gewraakte bladen als Koers en het Reformatorische Dagblad, al zullen we op onderdelen ook wel kritiek mogen hebben op de presentatie van genoemde bladen?

Een enkele opmerking nog over het Schriftgebruik en de Schriftuitlegging van ds De Jong. Ik doe dat, omdat ik deze min of meer kenmerkend vind voor een bepaalde kring. Ds De Jong geeft in interessante en scherpzinnige exegese over Matth. 5:21 vv. U weet het, het gaat erover, dat niet alleen de daad van de doodslag, maar ook al het schelden en de toorn ons schuldig maakt tegenover God. De Jong's uitlegging is is naar mijn mening net iets te scherpzinnig als hij stelt dat de Here Jezus hierbij wel aan Kaïn

en Abel moet hebben gedacht. Zeker, het kan. Maar moeten we daar nu zulke verstrekkende conclusies aan verbinden, dat we nu niets anders overhouden, temidden van een krom en verdraaid geslacht, dan een persoonlijke ethiek. Volgt dat uit deze tekst? Het zal wel aan mij liggen, maar ik vind het wat gezocht. En is de bijbel niet gegeven voor eenvoudige gelovigen, die op het eerste gezicht begrijpen wat er bedoeld is. Persoonlijk vind ik de bedoeling van de genoemde perikoop veel duidelijker weergegeven in zondag 40 van de katechismus.

Men heeft in dit verband wel eens gesproken van het spelletje „ik zie, ik zie wat jij niet ziet”. Het was niet de eerste de beste, die deze opmerking maakte, nl. Prof. J. H. Bavinck, die ons zelf met fijnzinnige en diepzinnige Schriftuitlegging gediend heeft. En de opmerking is aan het adres van ds De Jong zeker onverdiend en overdreven. Maar toch vindt men het bij de „vernieuwers” van de dertiger jaren, ook bij Schilder, maar meer nog bij zijn leerlingen. Er was en is een reëel gevaar, dat men altijd per se iets nieuws wil zeggen, en zo gezocht wordt. Ik dacht, dat het vertrouwen van de verontrusten te winnen zal zijn door eenvoudige, voor de hand liggende bijbelverklaring. De Schrift is rijk genoeg, wij hoeven die niet rijk te maken. Wat anders is, dat we de schatten wel moeten opmerken en opdelven.

Het ging echter bij De Jong's uitlegging over het gedeelte van Mattheus 5. En daarbij legde hij sterke nadruk op het feit, dat we elke bijbeltekst in de konkrete, historische situatie moeten zien. Daarop moeten we in het volgen de artikel nog nader ingaan.

In dit verband is echter wel het verwijt gemaakt, dat de verontrusten te veel willen vasthouden aan wat onherroepelijk voorbij is. Tot mijn verbazing werd in dit verband ook genoemd het protest tegen het weglaten van de bede uit de troonrede.

Ook wij willen niet, dat zo iets heiligs als het aanroepen van Gods heerlijke naam als een formaliteit aan een staatsstuk wordt toegevoegd. We mogen dit gebed ook niet handhaven als een mooie traditie. Ook moeten we er oog voor hebben, dat deze bede een zekere weerklank zal moeten vinden bij regering en volksvertegenwoordiging. En we weten, dat helaas velen van hen — zover wij kunnen oordelen — zonder God leven en geen prijs stellen op zulk een bede.

De grote vraag is echter, of dit doorslaggevend is. We zullen het er toch wel over eens zijn, dat koningen bij de gratie Gods regeren. En dat we in Nederland ook een rijke historie hebben. Heeft Willem van Oranje dan niet een verbond gesloten met de Potentaten der potentaten? En was dit alleen een privé aangelegenheid, of deed Oranje dit met het oog op de gewetensvrijheid in de Nederlanden, om God te kunnen dienen naar Zijn Woord? Heeft dit dan niets meer te zeggen, en mag in 1974 geen enkele naklank daarvan meer gehoord worden? Moeten we zo snel kapitulieren en zo gauw de sekularisatie als feit erkennen als ds De Jong wil? Doen we de zaak daarmee goed? En bovendien, de overheid is Gods

dienaresse, of zij dat nu toegeeft of niet. Zoals ieder mens schuldig is God te dienen, of hij het toegeeft of niet.

En mag men, terwijl er nog een groot deel van ons volk op de bede prijs stelt, in een zekere berusting zeggen, dat we in deze tijd de bakens maar verzetten moeten, en ons niet zo druk maken om deze dingen?

Behalve de eis Gods, Die aangebeden wil worden — en die eis is beslissend — is er ook de historische situatie, die pleit voor een handhaving van de bede. De koningin bad trouwens in diezelfde rede, waaruit de slotbede werd weggelaten om de bewaring der toen gegijzelden.

Het is ook opmerkelijk dat in Opbouw van 27 september prof. Veenhof een heel andere mening bleek te hebben over het weglaten van deze bede.

Als ik het goed proef, heeft men tegen Waarheid en Eenheid, Koers en andere bladen, dat zij zich te veel afzetten tegen wat ze als afval onderkend hebben. Nu kan ik mij niet onttrekken aan de gedachte dat het antithesedenken, dat bij Kuyper en later ook bij Dooyeweerd en ook bij Schilder naar voren kwam, bij ons niet meer zo sterk funktioneert.

Als H. Verwey in zijn boek „De boom der kennis” het door en door gesekulariseerde van de moderne samenleving doorlicht, en de afval van God, het eten van de boom der kennis als schuld aan de kaak stelt, als hij in de geweldige kennisontplooiing in deze tijd toch ook ziet, een duidelijk van God afgewend leven en streven, als hij hier duidelijk demossische invloeden ziet, zijn we wel in een heel ander klimaat dan bij meerdere schrijvers van Opbouw. Van dit boek „De boom der kennis” gaf J. Bouma een recensie in Opbouw. Ik besprak hetzelfde boek in „Visie”. Merkwaardig was, dat we in veel opzichten dezelfde kritiek en waardering hadden, maar bij Bouma lag het accent veel sterker op de kritiek. Wat is het dan? Zijn we in onze kring bezig zelf te „verwereldlijken”? Staan wij misschien te argeloos tegenover de geest van de tijd, zodat we ook het antithesedenken niet meer zo kunnen plaatsen?

En vanwaar de afkeer tegen het vasthouden aan tradities? Er was vroeger een blad „Oude paden” onder redactie van de hervormde bondspredikant ds J. J. Knap. Ook deze titel zal misschien enige aversie oproepen. Toch staat er in de Schrift, Vraag naar de oude paden (Jer. 6:16) en „zij zijn gestruikeld op hun wegen, de oude paden, door te gaan op paden van een ongebaande weg.” (Jer. 18:15).

Ds De Jong sprak ook over het gedenken, waar de bijbel zo vaak melding van maakt. Betekent dit, dat de heilsfeiten voor ons vandaag meer betekenen dan vroeger, dat het rijker wordt, of moeten we iedere keer weer terug naar de onuitputtelijke rijkdom van het eenmaal, eens voor goed geschreven Woord? Hier komen we op de zaak van het gezag van de H. Schrift, waarover graag nog iets in een volgend artikel.

O. MOOIWEER — ENSCHEDE

DE TOEKOMST VAN KERK EN CHRISTENDOM

De titel boven dit stuk verradt al, dat het een breed onderwerp is waar je niet in een handomdraai mee klaar bent. Het is een hele aanpak om erover te schrijven. Ik betoog dit vooraf om bij voorbaat de klementie van de lezer in te roepen wanneer ik te betichten ben van een gebrek aan veelzijdigheid in de behandeling. Het gaat mij erom enkele wezenlijke punten aan te stippen, die van belang zijn voor het doordenken van de problemen en de mogelijkheden, die op dit veld van onderzoek liggen.

■ GEEN KERKISME

Toen ik als jongen in de Tuindorpkerk te Utrecht de latere dr Boelens, die in Delden gestaan heeft, dit woord als candidatus theologiae hoorde gebruiken vanaf de kansel, snapte ik er geen draad van wat hij ermee beoogde. **Kerkisme.** Maar later leerde ik het woord spellen en heb ik de vreselijke gevolgen van een dergelijke instelling en houding aan den lijve ondervonden. Kerkisme — het is het monster van het op-het-schild-heffen van het kerkinstituut waarvan je lid bent, alsof dat het enige is, dat voldoet aan alle voorwaarden voor het waarachtig kerk-zijn in theorie en praktijk. Een kerkist is dan ook eigenlijk, hoewel hij het niet in de gaten heeft, een pure perfektionist. Hij vindt, dat hij in zekere zin al iets van de status van de volmaaktheid op aarde heeft bereikt.

Dit is in strijd met het getuigenis van de Schrift! We behoeven alleen maar te denken aan het indringende woord van de apostel Paulus in zijn brief aan de gemeente te Filippi: „Niet, dat ik het reeds zou verkregen hebben of reeds volmaakt zou zijn, maar ik jaag ernaar of ik het ook grijpen mocht, omdat ik ook door Christus Jezus gegrepen ben.” (3: 12). En de heidenapostel vindt dit zo belangrijk, dat hij hetzelfde opnieuw betoogt aan het begin van het direkt erop volgende vers: „Broeders, ik voor mij acht niet, dat ik het reeds gegrepen heb...”. Kerkisme leidt via een absolutistisch spreken over de kerk onherroepelijk tot een volslagen isolement. Dat is geen lolletje! Daarom brengt het ook in de houding van verschillende mensen die opgesloten zijn of zich opgesloten hebben in de burcht van het kerkisme, bepaalde inkonsekventies met zich mee. Zo nu en dan rammelt men aan zijn ketenen en pleegt men een uitval door in kontakt te treden met andersdenkenden bij wie men gehoor vindt en met wie men optrekt in een bepaald verband. Maar o wee, daar staan de **verwoede** kerkisten al klaar met de wapenen van hun theorieën over de kerk en „de stoute jongen” wordt ter verantwoording geroepen. Kerkisme is niet houdbaar in de praktijk van de samenleving! En een beroep voor het zich afschermen van mensen, die net even anders kerkelijk

denken dan jij, kun je niet staven met verwijzing naar de befaamde artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, nl. de artikelen 27-29. Je kunt het principe van de ware en de valse kerk niet losmaken van de historische achtergrond, van de ontaanstijd van de konfessie, toen men eensgezind front maakte en had te maken tegenover Rome. Vandaag is er een andere situatie met vele reformatische kerken naast elkaar en helaas soms tegenover elkaar. Het moet de christelijke gereformeerde broeders worden toegegeven, dat zij dit eerder in de gaten hebben gehad dan wij. Hoe vaak hebben we aan hun adres niet geroepen: „Jullie zien eigenlijk de kerk niet!” Terwijl zij juist de historische interpretatie in geding brachten! Wel moeten we zeggen, dat de kerkist heel wat over heeft voor de beleving van zijn beginsel en de verwezenlijking van zijn doelstellingen. We willen ook niet ontkennen, dat de omstandigheden ernaar kunnen zijn om zich terug te trekken in een eigen organisatie.

Als de schriftuurlijke grondslag is aangetast en men niet meer met een goed geweten lid kan blijven van een bepaalde vereniging, is het fijn als men een eigen alternatief kan uitbouwen. Maar men zal dan alleen de gemeenschap kunnen dienen als men ook royaal anderen, die evenzeer, hoewel lid van een andere kerk, geestelijk in nood zijn geraakt, erbij betreft en de poorten van zijn eigen instituut voor hen openstelt. Doet men dat niet, dan verzandt men weer in een vorm van kerkisme waarbij men dus het lidmaatschap van eigen kerk als geldig entreebiljet beschouwt. Men kan nu eenmaal niet werken aan de geëiste eenheid van de christenen als men duizenden en nog eens duizenden christenen van de samenwerking pertinent uitsluit. Kerkisme miskent ten diepste het werk van God zoals het ook in andere kerkgemeenschappen en samenlevingsverbanden gevonden wordt.

■ GEEN NEGATIE VAN KERKELIJKE VERSCHILLEN

Na het bovengestelde dreigt er echter het levensgrote gevaar, dat men met zijn antikerksme doorslaat naar een negeren van aller-

lei kerkelijke verschillen. Ook dat doet de kerk en haar ontwikkeling naar de toekomst niet goed. Wie alle verschillen nivelleert, moet eigenlijk aan een zwevend kerkbegrip een zwevend lidmaatschap paren. Het zou konsekwent zijn als zo iemand zich aan geen kerk meer zou binren, omdat hij overal zijn geestelijk kostje op-scharrelt. Het is hem om het even of dat nu in een R.K. kerk is of in een Lutherse kerk! Maar niemand kan dan meer vast op zo iemand rekenen!

Hij denkt aan de kerkelijke eenheid te bouwen, maar staat haar in wezen tegen. Daarbij komt, dat in werkelijkheid de zaken heel anders liggen. Mensen, die bijna zwelgen in een soort oekumene, zijn plotseling erg op het kerkinstituut gesteld, waarin ze zijn grootgebracht. Ze springen bij het minste of geringste op de ketting wanneer „hun” kerk wordt aangevallen. En ondanks alle beweringen, dat men zo diep naar eenwording verlangt, kruipt men allemaal elke zondag weer in zijn eigen kerkelijke hokje. Men moet ook oppassen, dat men in 't kader van een breed opgezette interkerkelijke evangelisatie niet **objektief** oneerlijk wordt. Men zal het **subjektief** allemaal oprecht bedoelen, maar de buitenkerkelijke mens zal zich sterk genomen voelen als hij al die stoere evangelisatiewerkers van verschillende kerken wel tijdens de meeting op één podium ziet, maar 's zondags van die samenwerking **kerkelijk** plotseling niets meer merkt. „Eerlijkheid duurt het langst”, luidt een spreekwoord. Dat geldt ook in kerkelijk opzicht! Als het fundament niet onaangetast gebleven is, kan ik niet samen met hem, die zich aan die aantasting schuldig maakt, het huis van God bouwen. Ik mag ook niet zeggen: „Het komt er maar op aan, dat je Jezus aanvaardt, naar welke kerk je gaat is geen belangrijke zaak”. Inderdaad is het doorslaggevend, dat iemand Jezus aksepteert als

zijn Verlosser, maar betekent dat voor ieder vandaag hetzelfde? Men moet wel een vreemdeling zijn in het kerkelijk Jeruzalem van heden om dat te kunnen pomenen! **Voorts dient men vast te houden, dat de wil van God één is!** Ik mag een ander niet prijsgeven aan de verwoestende dwaalleer of onder een kerkelijk juk, dat niet van Christus is, laten doorgaan terwijl ik het zelf na veel strijd vanuit mijn geloof heb afgeworpen. Men komt alleen verder als men met elkaar bij een open Bijbel over de kerkelijke verschillen spreekt zonder aan kerkpolitiek te doen. Door met elkaar samen te spreken kan men een poging ondernemen de gebelken verschillen tot de ware proporties terug te brengen en zich afvragen of een gescheiden optrekken nog langer voor de HERE verantwoord is. Hiertoe zal het ware oekumenische eenheidsgebed van de Here Jezus in Johannes 17 ongetwijfeld prikkelen. De herkenning van elkaar zal dan leiden tot de erkenning van elkaar in hetzelfde geloof, dat eens aan de heiligen overgeleverd is.

■ GEEN SCHEIDING TUSSEN KERK EN CHRISTENDOM

Het lijkt allemaal wel erg negatief als men voor de derde keer een kopje ziet staan boven een gedeelte van dit artikel, dat met het woordje: **geen** begint. Maar toch menen we het op die wijze te moeten formuleren. Iemand, die een beetje op de hoogte is van wat er zoal te koop is in de kerkelijke wereld en op de theologische markt, zal niet vreemd opkijken als we in dit verband de visie van Prof. Dr H. M. Kuitert noemen. Hij heeft een boek geschreven onder de suggestieve titel: „Zonder geloof vaart niemand wel” — een plaatsbepaling van christendom en kerk — Het werd

vervolg op pag. 350 (onder)

Pastorale notities

Meningsverschillen

Paulus kon scherp en streng zijn in het bestrijden van zogenaamde broeders. Maar hij kon ook geduldig en lankmoedig zijn ten opzichte van hen, die in de christelijke gemeente nog weinig gevorderd waren in het geloof en daarom met zijn mening en gevoelens nog niet in alles konden instemmen. In zaken van minder gewicht had hij vertrouwen dat deze zwakkeren in de gemeente bij nadere onderwijzing en toename van hun geloof, hun van Paulus afwijkende meningen wel zouden herzien. Daarom schreef hij ten aanzien van deze broeders: „Indien gij op enig punt anders gezind zijt, God zal u ook dat openbaren. Maar hetgeen wij bereikt hebben, in dat spoor dan ook verder!” Paulus was overtuigd, dat de HERE de zijnen tot de kennis van het Evangelie had gebracht, dat de zwakken in het geloof, als ze zich maar leerzaam gedragen en naarstig de middelen gebruiken die de HERE ons tot sterking van het geloof geschonken heeft, van hun verkeerde zienswijze terugkomen. Mettertijd zal de HERE het hun wel te verstaan geven. Een Schriftuurlijke onderwijzing voor ons. Wij zijn bij voorkomende meningsverschillen niet altijd zo geduldig en ver-trouwend. Wij willen dat in een christelijke saamleving en organisatie allen het maar dadelijk met elkaar volkomen eens zullen zijn. Ook als het de praktijk van het godsdienstig handelen betreft. Wij verdragen nu eenmaal geen kortzichtigheid en verscheidenheid van gevoelens. Ook de Heer Zelf heeft van zijn onverstandige en traag in het geloof zich openbarende apostelen veel moeten verdragen. Maar ook voor deze rechtvaardigen is het licht steeds meer opgegaan. Laten wij ook onze medegelovigen die op ondergeschikte punten met ons van mening en inzicht verschillen met wat meer geduld tegemoet treden. Wat meer vertrouwen hebben dat, zo zij maar oprecht God begeren te dienen en bereid zijn om in alles alleen naar zijn Woord te luisteren, Hij het hun zal openbaren.

Bilthoven.

B. Telder

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

HALF DAGJE

Tijdens het middagmaal blaffen de honden. Kort. Dat betekent de komst van Gart en die kennen ze goed. Gart komt een half dagje in de tuin werken; meest blad harken en de tuin klaar maken voor de winter. Hij mag alleen een half dagje, als hij diezelfde dag niet nog een half dagje werkt. Want je moet hem in de gaten houden, die slimmerd.

Even gaat de bel. We hoeven niet op te staan, want hij weet de weg. Een klopje. Kumpsterin, zegt iemand. De deur gaat zachtjes open en op kousevoeten komt Gart binnen. „Ik zeg goeiemiddag”, zegt hij. En na de wedergroet gaat hij bedachtzaam naar de aangewezen stoel. Hij schuift bij, want als hij van een tot vijf zal werken komt hij zich tien voor een melden. Die tien minuten vallen buiten diensttijd, want hij is nog van voor de oorlog. Ook de napraat valt buiten werktijd bij hem.

- Wat is er voor nieuws in het durp?
- Nou, hebt u het niet gehoord? Grote revolutie in de kerk van het dorpshuis!
- Hoe dat nou? Revolutie in Vierhouten? Wie bedenkt zo iets?
- Zondag kwamen we in de kerkzaal van het dorpshuis — en daar stonden alle stoelen achterstevoren. Het was geen gezicht. Dat had Jannetje van de kerkvoogd gedaan, die durfde dat aan want ze krijgt er toch nooit last mee.
- Maar waarom dan toch?
- Nou, u kent die zaal wel. De mensen zitten allemaal met het gezicht naar de deur. En ieder die binnenkomt wordt gezien. En besproken natuurlijk. Dat wilde Jannetje niet langer.
- Maar nu zitten de mensen dus met de rug naar de kansel?
- Nee, de kansel staat ook aan de verkeerde kant.

- Nou, wat geeft het dan? Zo worden de mensen niet afgeleid en de zaak loopt even goed.
- Dat dacht u maar. De mensen waren allemaal ontstemd. Want nu moeten ze zich telkens omkeren om te zien wie binnen komt.
- Wel zo, ontstemd? Dat is toch geen revolutie? De boel staat nog niet op zijn kop.
- Nee, maar wel achterstevoren. En de weduwe van Hendrik Jan had spontaan gezegd: „ik gao weerumme”. Dat was geen zegentje meer.
- Maar Gart toch! Kunnen grote mensen zich dat zo aantrekken? (Gart trekt een onnozel gezicht; hij wil niet graag bij de grote mensen gerekend worden.)
- Nou, jullie zult ze de kost moeten geven, die er niet van gediend zijn. Het regent protesten. En Kees van Griet die had gezegd: „alle verandering is geen verbetering; loat wie moar bie 't olde blieden!” En dat waren ze allemaal goed met hem eens.
- Maar laten we het eens mogen zijn, dat „blijeden bie 't olde” nog niet altijd het beste is. (Gart knikt instemmend.)
- En voor mien zuster was het nog het ergste van allen. Die had al last van reumatiek, maar nu kon ze de kerkmensen bijna niet meer tellen. En dat deed ze altijd zo graag. (Het is waar; de figuur van Gart's zuster is die van een kloekhen.)
- Maar Gart, als zij ze niet meer tellen kan spreken we van een schare, die niemand tellen kan. (Gart grijnst. Om hem hoefde de drukte niet.)
- En dat ze daar zo'n drukte van maken, terwijl de plaatsen nog wel vrij zijn. Als ze in Elspeet wilden kerken moesten de mensen een smak geld neertellen voor ene zitplaats.
- Worden de zitplaatsen in Elspeet dan nog verhuurd?
- Jazeker, bij opbod! Elk jaar opnieuw!
- Hoe gaat dat?
- Gerrit de rietdekker is daar afslager. De prijs van een zitplaats is altijd vijftien gulden geweest. Dan wijst Gerrit een zitplaats aan en zegt: vijftien gulden veur deze plaats — wie meer? En niemand zegt wat, want die plaats is altijd van dezelfde. Dan wijst de afslager dezelfde aan en die mag weer een jaar op die plaats zitten. Ja, alleen 's zondags.
- Heb jij daar ook een plaats, Gart?
- Jazeker, ik huur altijd een plaats. Op de derde rij, want ik word wat doof, maar nu preekt de dominé helemaal over me heen. Daarom ga ik maar liefst naar ons eigenste dorpshuis hier.
- Begrijpelijk en je krijgt vermoedelijk dezelfde preek, maar nu wat meer belegen? (Gart grijnst van oor tot oor.)

dit jaar uitgegeven door Ten Have te Baarn. In hoofdstuk 6 van genoemd boek: „De organisatievorm van het christendom: de kerk”, stelt de hoogleraar aan de V.U., dat de christelijke kerk met name bij de komende generatie niet bijzonder populair is. De kerk is er als instituut, maar moet zij ook blijven?, vraagt Prof. Kuitert zich af. Hij gaat hierop onder meer als volgt in: „Het eerste wat je van de kerk moet zeggen is: de deksel moet er af. Er zou verder niets hoeven, geen verandering, geen verbetering, alles kan gewoon doorgaan, als er maar aan alle moeten en aan alle dwang een eind kon komen” (a.w. pag. 50). De auteur beroept zich daarbij op de houding van Paulus ten aanzien van hen, die de mensen wilden binden aan de besnijdenis. Hij werkt dan deze parallel zo uit: „Zoals sommige mensen vandaag zeggen: je moet naar de kerk, anders bij je geen christen, zo waren er toen christen, die zeiden: je moet besneden wezen anders hoor je er niet bij. Paulus heeft toen niet alleen gezegd, dat het niet op die besnijdenis aankwam, maar ook en vooral, dat juist de mensen, die het christendom aan het vervullen van godsdienstige voorschriften binden wilden, er niet bijhoorden.” (a.w. pag. 51). Maar wie het christendom met dwang verbindt, zit fundamenteel fout, zo luidt het: Dit wordt zo uitgewerkt, dat Prof. Kuitert zelfs opmerkt: „De mensen gaan er naar de kerk, maar wie niet gaat, vinden ze

daar geen haar minder; ze dopen er kinderen, maar niet dopen maakt je niet tot een buitenstaander,” (a.w. pag. 52). De Amsterdamse ethicus wil er maar mee aangeven, dat de kerk niet **alleen** het christendom vertegenwoordigt. Er is ook een steeds groeiend christendom **buiten de kerk**. Maar voorafgaande aan wat we citeren gaat de bewuste hoogleraar op dezelfde bladzijde van zijn boek nog verder. Niet alleen de kerk is vrijblijvend, zelfs het christelijk geloof bergt niets meer van een duidelijke goddelijke opdracht in zich. „Daarom: niet langer die scheve voorstelling van zaken, dat christelijk geloof „moet”. Het „moet” helemaal niet! Het is een goed geloof, een fijn geloof, een geloof waar je verder mee komt en daarom is er maar één reden waarom iemand het zou aanhangen: **uit pure behoefte**. (vertgedrukt door mij, O.M.). Maar nooit, omdat het „moet”. Niets hoeft, alles mag, alles is vrijwillig, en even goede vrienden.” We kunnen niet ontkennen, dat **menselijke dwang** in de kerk al heel wat kapot gemaakt heeft en velen de straat op gedreven heeft. Maar **goddelijke dwang** is iets anders dan een menselijk dwangmatig systeem. Ik mag Gods liefdevolle bevelen niet elimineren! Niemand kan het: „Geloof alleen!” wegexageren uit de Bijbel. En de dwaasheid der prediking is nog altijd de uiting van Gods wijsheid om verloren zondaren aan de voet van Christus' kruis te brengen! De dienst

der sacramenten is heilzaam om het door de Geest via het evangelie gewerkte geloof te versterken. Dat zijn de middelen en wegen, die God Zelf ons in Zijn Woord aanwijst! En iedereen, die een andere weg gaat, bezondigt zich aan een eigenwillige godsdienst waardoor hij het tweede gebod van Gods heilige Wet overtreedt! Als men op de toer van de gedachtengang van Prof. Kuitert gaat, luidt men onherroepelijk het einde in van kerk en christendom!! Als het immers uitsluitend aan de mens wordt overgelaten of en hoe hij de HERE zal dienen, komt er op de duur helemaal niets meer van terecht. Toch zijn we met een scherpe afwijzing van

de mening, die we in het jongste boek van genoemde professor signaleerden, niet klaar. Wie zich antithetisch opstelt ten aanzien van Kuitert's voorstellen, zal ook thetisch moeten bouwen aan de kerk en zo dienen te sleutelen aan het christendom. Hij weet, dat de kerk geen bejaardencentrum is waar men verzorgd wordt, maar eerder een kazerne waar men getraind wordt! Wie zich zo in de kerk, als het werkcentrum van de Geest, laat aktiveren tot het echte christen zijn, mag de toekomst van kerk en christendom in de vaste hand van de Here overgeven. Hij belijdt — en dat geeft hem rust — dat Gods werk niet verloren gaat!!

AAN ONZE ABONNEE'S

Geachte Abonnee,

Zoals U begrijpt laat de voortwoekerende inflatie ook ons blad niet ongemoeid.

De druk- en verzendkosten stijgen dientengevolge steeds weer. Een reservefondsje om dit op te vangen raakt uitgeput. Het is dan ook onmogelijk de abonnementsprijs op de huidige stand te handhaven. Met instemming van de redactie moest daarom het bestuur van de persvereniging wel besluiten de abonnementsprijs met ingang van 1 januari 1975 te verhogen tot f 27,50 per jaar, f 14,— per half jaar en f 7,25 per kwartaal.

Mocht U om financiële redenen genoodzaakt zijn uw abonnement te moeten beëindigen, schrijft U ons dan even een briefje. Er is dan zeker wat aan te doen; en het blijft onder ons.

Betreffende de betaling van het abonnement kunt U ons ter wille zijn door gebruik te maken van de U toe te zenden accept-girokaart.

— Maar die zitplaatsen kosten dit jaar ineens een tientje meer! Zo maar probeerde ze het plaatsengeld te verhogen. En iedereen liep er in. Zei de afslager deze keer: vijf en twintig gulden veur deze plaats — wie meer? En niemand zei wat, want in de kerk spreek je niet onnodig. Zaten ze er allemaal voor een tientje meer aan vast. En daar komt nog vijf gulden boven op. Veur de centrale kas; en waar die uuthangt weet niemand. Ja, ze proberen het maar.

— En het lukt ook nog.

— Ja maar, we moeten niet het huis Mijns Vaders tot een huis van koophandel maken, staat er geschreven. Het is heilige grond!

— Dat zijn we goed eens. Hebben ze in Nunspeet ook nog verhuur van plaatsen?

— Nee, daar hebben ze voor een smak geld verbouwd en het plaatsengeld weggelaten. Maar ze komen niets te kort. En zo moet het toch kunnen?

— Ja, zo moest het kunnen; maar als de kerk achterstevoren marcheert kun je gekke dingen verwachten. . . . (Gart snapt hem; grijnst opnieuw.)

— Ik zeg altijd: een goeie dominé brengt zijn eigen tractement mee!

— Nou, daar zeg je wat. Mijn vader was toevallig een predikant, een arme, die had niks mee te brengen. Hoe kun je dat nu zeggen?

— Ik bedoel: als hij goed preekt, komen de mensen graag en dan geven ze ook graag en dan willen ze allemaal graag meedragen aan de lasten. Daarom zeg ik, dat een goeie dominé zijn eigen tractement meebrengt.

— O, juist. . . .

— En een goeie tuinman ook; want ik heb in de keuken een zak vol valappels neergezet, daar kan mevrouw appelmoes van maken.

— Ten hoogste bedankt, Gart!

—o—

— Het is wat met al die werkloosheid vandaag.

— Ja, het is al erg, en je merkt het in je omgeving en de kranten maken het nog eens zo erg.

— Ik zeg: dat komt van al die diploma's en dat eindeloze studeren. Die jongelui moeten maar studeren — waarvoor eigenlijk? — en dan hebben ze niet leren werken, maar staan wel met een zak vol diploma's.

— Misschien is het fijn dat ieder kan studeren; maar verplicht doorleren, dat heeft zeker schaduwzijden. Je ziet hier altijd jongens en meisjes, die beter de handen uit de mouwen konden steken dan aan partiële leerplicht lijden.

— Weet je waar ons land met gemak behoefte aan kriegt? (Als een veluwnaar „met gemak” zegt, bedoelt hij: langzamerhand.)

— Waar heeft ons land nu nog behoefte aan, Gart?

— An dom volk. Gewoon dom volk, dat in de tuin kan werken en zo. As ik straks uut de tied ben dan neem je maar een domme vent, mevrouw — die werkt het best!

— Ik zal er aan denken Gart, als ik het zo lang kan onthouden. . . .

— Wat zit je daar nou weer te schrijven, meneer? Ik ga an 't werk, anders zeg ik weer wat verkeers.

— Je zegt niks verkeers Gart, en ik maakte een aantekening op het Financiële Dagblad — mág dat? (Gart grijnst met een blik vol verstandhouding. Geluidloos maar waardig gaat hij naar de deur.)

—o—

— Gart, denk je ook nog aan het raster van het hertenkamp?

— Dat zeg je wel vaker meneer, maar dat raster staat nog prima overeind.

— Dat dacht je maar Gart. Er staan twee palen vooraan, die bij de grond verrot zijn. Met een beetje geluk stoot de dambok die een goeie keer ondersteboven en het hele roedel gaat aan de haal.

— Ze komen toch wel terug, dacht je niet?

— Gart, ik droomde vannacht twee maal, dat de herten uitgebroken waren.

— Dromen zijn bedrog. Maar wat deden de herten?

— De grote bok kwam met een vaart naar me toe. Ik kon nog maar net de deur voor zijn neus dichtklappen!

— Zo, dus alles kwam nog weer in orde. As je nou droomt dat hij je op de horens neemt — dan wordt het tijd om die palen te vernieuwen. Maar wacht — ik heb een mooie eikenstam bewaard; die ga ik morgen kloven, want dan heb ik juist nog een half dagje over.

—o—

Bij het weggrijden zie ik Gart ergens verscholen achter bladhopen staan werken. Hij is niet groot; een minachtig ventje, zoals hij zegt. Maar een harde werker. En hij maakt zeker geen kleine indruk. Vanwege zijn innerlijke grootheid, zegt HKH.

Als de claxon even „toet” zegt, steekt hij één hand omhoog en harkt met de andere verder. Kijkt ook niet op, want werk is werk. De schilders zeggen nog: „één hand voor de baas en een voor jezelf”. Maar Gart heeft beide handen voor HKH beschikbaar. Het is maar een half dagje, en er moet veel gebeuren wil alles voor de vorst klaar liggen.

M. DE JONGE — 's-GRAVENHAGE

TANA MEMA - TANA DAWA

Naar aanleiding van de bundel „Cultuur als antwoord”, verzamelde opstellen van prof. dr L. Onvlee ('s-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1973)

(2)

Bij de introductie van ons onderwerp in een vorig nummer kwam naar voren dat dr Onvlee zich meer dan 10 jaar heeft voorbereid op de taak, die hij voor het Nederlands Bijbelgenootschap zou uitvoeren: het vertalen van de Bijbel in het Soembanes.

Waarom zo lang? We kunnen dit verstaan, als we kennismaken van de hierboven genoemde bundel.

Onvlee heeft uitvoerig studie van de taal gemaakt. In zijn dissertatie (1925) gaf hij daarvan iets weer: de Soembanese klanken in tekens (letters, lettercombinaties). Verder behandelde hij woordvorm en klankverschijnselen en construeerde grammaticale vormen. Het was praktisch een van-de-grond-af opbouwen van de taalstudie. Op Soemba waren en zijn namelijk geen geschreven documenten, waaruit geput zou kunnen worden. Kennis van land en volk, ook van de taal en het taalgebruik

kan enkel ontleend worden aan wat men weet te vertellen. Van vader op zoon wordt deze kennis overgedragen en de „ouden van dagen”, die contacten met de geestenwereld onderhouden, zijn meester van de traditie. Ze spreken daarover onder elkaar heel uitvoerig. Die traditie is deel van de adat en beheerst het hele bestaan. En bij feestelijke gelegenheden zowel als bij andere plechtigheden komen de verhalen, soms uren lang geciteerd. Dáárin leeft de Soembanes, óók als hij passief luistert en de boodschap van-het-verleden ondergaat. In zijn taalstudie ontmoette Onvlee dus de mens, de Soembanes, en hij had grote aandacht voor hem. Hoe is het gedrag van die mens te verklaren? Hoe te komen tot het verstáán van hem, enkeling en groep?

Met veel geduld heeft dr Onvlee geluisterd, gevraagd, getracht in de huid van de Soembanes te kruipen om zijn gedachtengang te kennen.

In een lezing, die in de bundel is opgenomen, zegt hijzelf daarvan het volgende:

„Ik mag beginnen met een uitspraak waarover wij het allen eens zullen zijn, dat wij nl. in de culturele antropologie op bepaalde wijze in aanraking komen met de specifieke plaats die de mens in deze natuurlijke wereld inneemt. Deze specifieke plaats vindt zijn uitdrukking in de specifieke wijze van doen — ook al is dit in aller leven voor een belangrijk deel meedoen — die we cultuur noemen. Hiermede is gezegd dat deze wijze van doen, deze bestaanswijze, als specifiek menselijk zowel universeel menselijk als exclusief menselijk is, d.w.z. geldt voor alle mensen waar en wanneer ook en dat ze geldt voor mensen alleen. (...) Het is de karakteristieke levensvorm waardoor de mens zich onderscheidt van de andere levende wezens in de natuur. En dus de verbinding tussen cultuur en mens, die de achtergrond vormt van de benaming culturele antropologie, is niet van incidentele maar van wezenlijke aard; deze beide staan in correlatie tot elkaar zodat ik enerzijds kan zeggen: waar cultuur, cultuurproducten, sporen van cultuur, daar mens, maar evenzeer: waar mens, daar cultuur. De relatie tussen beide is van zo fundamentele aard dat mensbeschouwing en cultuurbeschouwing op elkaar zijn betrokken. We komen hier dus in aanraking met een vorm van antropologie, een eigen wijze van

benadering van de mens, nl. via de cultuur, een benadering die allereerst via de studie, het onderzoek van vele culturen wordt gerealiseerd.” (264/265)

Die cultuur vertoont een grote verscheidenheid van vormen: Ieder mens beleeft die „als vanzelfsprekend en is geneigd het eigene als het algemeen geldende te zien, terwijl het daarvan afwijkende als merkwaardig, als opvallend, als vreemd wordt ervaren. Tal van beoordeling van ver van ons afstaande levensvormen zijn als reactie vanuit de eigen levenswijze te verstaan” (268) en daarom is het geboden heel behoedzaam te werk te gaan. We moeten beginnen „te trachten elke cultuur van binnenuit te verstaan naar de in die cultuur geldende normen en waarden” (269); dan is duidelijk dat daarin alleen al een verklaring ligt voor de lange studieduur van Onvlee. Hij illustreert graag zijn (wetenschappelijke) stellingen met voorbeelden en hij zegt dan „Het zou zonder meer dwaasheid zijn wanneer ik in het sumbase woord **ama**, dat zeker het sumbase equivalent is van ons **vader** dezelfde inhoud zou leggen die dit woord vader in onze samenleving heeft en op grond daarvan met **ama** zou gaan opereren alsof ik met **vader** had te doen.” (269) De broers van mijn vader benoem ik op Soemba — zo zegt hij verder — met hetzelfde woord als mijn vader en diens kinderen zijn dan ook mijn „broers” en „zusters”. En dus, wanneer iemand vraagt: wat be-

tekent vader in het Soembaas? dan moet je zeggen **ama**, want een ander woord is niet mogelijk. Maar je moet er op bedacht zijn dat **vader** en **ama** niet equivalent zijn. Ik ben in een heel andere wereld terecht gekomen. Zo betekent **tana** land, aarde, woongebied. Maar het duidt tevens aan de wereld, waarin we leven. Je komt dus plaatsnamen tegen als Tana Rara, Tana Righu. Maar in verbindingen als Tana Mema betekent het je eigen leefwereld, datgene waar je mee vertrouwd bent, waarin je je thuis gevoelt. **Mema** is oud. Tana Mema is dus de (oude) wereld van de adat, het eigene van het Soembanese (heidense) leven, dat zich vanuit het verleden voortzet en dat instandgehouden wordt door adat, ritueel.

Tana mema was de wereld, die Onvlee onderzocht, waarin hij wilde doordringen. Want eerst dan zag hij mogelijkheden voor vertaling van de Bijbel. Het evangelie van verlossing moet gebracht worden in de situatie van de mens, die je aanspreekt. Dat had Onvlee duidelijk geleerd uit de Schriften. Deed de Here Christus ook niet zó? En trachtten de apostelen dat niet ook te doen? Het is opmerkelijk hoeveel maal hij gewag maakt van de tekst uit Romeinen 3:29. Hij zegt dat dit een merkwaardige uitspraak is, „dat God is een God niet alleen

der Joden maar ook van de ethné, ook van de volken. Dat is geen zakelijke constatering, daarin is uitgesproken een relatie vol dynamische kracht waarin de specifieke bestaanswijze van de mens wordt bewaard in alle relaties waarin het mensenleven is gehecht.”

„In dié cultuur is de mens de aangesprokene, de geroepene, die dient te antwoorden met geheel zijn bestaan. Zijn handelen is verantwoordelijk handelen. Er is in alle cultuur iets van gehoorzamen.” (277)

„In alle relaties is de mens fundamenteel tweede persoon en het is daarom dat ik meen dat waar we de aard van dit specifiek menselijk doen overdenken het zin heeft te spreken van cultuur als antwoord.” (278)

Onvlee heeft sterk verlangd dat de Soembanes zich zó in de eigen culturele positie zou openstellen voor het evangelie. Hij moest niet eerst iets uit de Europese cultuur overnemen om zich te kunnen bekeren van de afgoden tot de levende God. Want het dienen van de HERE is niet iets wat „uit Europa” afkomstig is. Neen, God is een God voor de volken. Voor ieder volk in het eigene van zijn eigen situatie.

In een volgend artikel hopen we iets van dat eigene te geven.

de wet hem verbiedt, de Christelijke Sociale Academie te Ede voor subsidie in aanmerking te laten komen. Wij moeten toegeven, dat hij daarbij sterk staat.

De voorstanders van de staatsschool hadden aanvankelijk één groot bezwaar tegen de mammoetwet. Die wet gaat uit van een scholenplan, van staatswege opgesteld. De scholen, die op dat plan voorkomen, kunnen subsidie krijgen. Andere scholen niet. Maar wanneer een ongesubsidieerde school toch, zonder subsidie, tot bloei komt, dan zou zij aan de wet op basis van het leerlingenaantal toch rechten kunnen ontlenen om subsidie te krijgen.

Dat namen de principiële voorstanders van staatsscholen niet. Zij zeiden: op die manier hebben de voorstanders van bijzondere scholen een betere kans dan wij. Zij kunnen uit eigen beurs een vrije school betalen, en dat kunnen wij helaas nooit. Wij zijn gehandicapt. Want als wij zo offervaardig zouden zijn om uit eigen beurs een school te stichten, net zo neutraal als een staatsschool, dan is het toch nog een bijzondere school. En wij willen principiële de staatsschool, van staatswege gesticht en betaald.

Toen is er doorgedreven, dat deze voorstanders van staatsscholen zouden worden geconcentreerd (geconcentreerd?). Een vrije school, uit eigen middelen gesticht en onderhouden, zou eerst jaren in de wachtkamer moeten zitten, zonder voor subsidie in aanmerking te komen, omdat men de vrijheid heeft genomen, zo'n school te stichten, zonder dat de staat haar op zijn scholenplan had gezet. Deze bepaling van een verwijzing naar de wachtkamer voor minstens drie jaar, omdat men de stoutigheid heeft gehad, op eigen initiatief en uit eigen middelen zo maar een school te stichten, deze bepaling ten genoegen van de voorstanders van de staatsschool en ter belemmering en diskwalificering van het volksinitiatief, is wet geworden.

Wij hebben toentertijd er tegen gewaarschuwd, want het is een slechte zaak. In het leven geroepen om de starre doctrine van de voorstanders van staatsscholen genoegdoening te geven. En nu ziet men, wat de gevolgen zijn. Zij die toen hebben toegegeven, zijn de ware schuldigen.

Zij hebben er aan meegewerkt, de vrijheid van onderwijs zó te beperken, dat de voorstanders van de school van de staat niet behoeften te vrezen, dat het volksinitiatief één kans meer zou hebben dan het initiatief van de staat zelve.

Zo is dat gekomen. De heer Veerman is van mening, dat een Gereformeerde Sociale Academie niet past in zijn spreidingsbeleid. Maar dat is vers twee. En die redenering snijdt ook helemaal geen hout. Maar zijn beroep op de wet, die het volksinitiatief welbewust disqualificeert, daarin staat hij sterk.

En het is heel leerzaam voor degenen, die ondanks duidelijke waarschuwingen, toch hebben meegewerkt aan de totstandkoming van deze bepaling, omdat zij zichzelf en anderen wijsmaakten, dat zulks „voltooiing van de pacificatie” betekende.

Toen ik mijn artikel van een paar weken geleden schreef stond mij dit alles ook voor ogen. Uiteraard wist ik ook drommels goed dat dr Veerman juridisch zeer sterk stond! Maar het ging mij daarbij vooral om de verklaring dat zo'n school niet paste in het spreidingsbeleid. Ik heb er op gewezen dat „de Horst” en „de Nijenburgh” totaal anders geworden zijn dan ze naar de opzet ervan waren. Ik had er de „Jelburg” ook nog bij kunnen noemen! Deze verandering betekent dat de gehele positief-Christelijke, Gereformeerde „volksgroep” geen enkele Sociale Academie meer heeft.

Die zijn hun ontfutseld. En het ligt volkomen in de lijn van de eenmaal tot stand gebrachte, wetelijk vastgelegde „pacificatie” en „gelijkstelling” dat aan deze misstand een eind zou worden gemaakt.

Wat zou het prachtig geweest zijn als dr Veerman een echt-antirevolutionair pleidooi had geleverd om uitgaande van „geest” van de grondwettelijk vastgelegde onderwijspacificatie hier een uitzondering te maken! Om dan eventueel met ere te vallen. Immers: het „staan in de wachtkamer” was zonder twijfel vooral bedoeld om een bewijs te krijgen dat de mensen die een „bijzondere” school begeerden dat **meen-**den; dat 'n grote volksgroep haar draagt en dat er voldoende leerlingen voor zouden zijn. En wat deze drie dingen betreft was in dit geval ruimschoots voldaan!

Intussen: ik ben in een bepaald opzicht blij dat de subsidie niet is verleend. Want een zaak waarvoor men niet offert, waarvoor men geen offers over heeft, leeft niet in de harten en de gebeden van hen die zich daaraan geven. En de zaak staat inderdaad zo dat als de Academie geen subsidie ontvangt, duidelijk zal worden of het volk dat deze Academie draagt haar waard is! Het niet ontvangen van de subsidie wordt zo een toetssteen daarvan of de oprichting van deze academie inderdaad een „geloofsstuk” is geweest. Nu schreef het Friesch Dagblad nog iets in verband met de academie dat het overnemen waard is. In een artikel dat tot opschrift heeft „Schuld en boete” wijst het blad er nog eens op dat de staatssecretaris ten onrechte heeft beweerd, dat de subsidie voor de school in Ede niet past in het spreidingsbeleid. „Want er is helemaal geen behoorlijke spreding van sociale academies. De Nijenburgh en De Horst zitten vlak bij elkaar, en zijn van dezelfde kleur.” En dan volgt er dit:

Maar hier moet een kanttekening worden gemaakt. Enige jaren geleden heeft de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken het initiatief genomen tot stichting van een Gereformeerde Sociale Academie, de Nijenburgh. Later heeft een andere synode goedgevonden, dat die school zou overgaan in handen van een stichting, waar de Gereformeerde Kerken niets meer hebben in te brengen. En toen is de school in de kortste keren geheel van richting veranderd.

Daarom mag met recht en reden de vraag worden gesteld, of de Gereformeerde Kerken, gelet op het verzuim van de synode, niet de zedelijke plicht hebben om diep in de zak te tasten, **ten einde te bereiken, dat er een compensatie komt voor wat door eigen schuld is wegge-**werkt.

Het zou inderdaad prachtig zijn als er van de Gereformeerde Kerken een echt gereformeerde Academie zou uitgaan.

Maar ik zou toch willen vragen: Is er niet een betere oplossing voor het verlies van De Nijenburgh? Zouden de Geref. Kerken zich niet achter de Academie van Ede kunnen plaatsen. Daarin participeren? De grondslag van die Academie is precies zo als die van de Geref. Kerken. De Academie heeft nl. als grondslag Gods Woord en vraagt net als de Geref. Kerken van haar ambtsdragers en leden, de hartelijke instemming met de Geref. Confessies. Het zou

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ De Reformatorische Sociale Academie

De weigering van de Staatssecretaris van Onderwijs, dr A. Veerman, aan de bovengenoemde Academie subsidie te verlenen heeft heel wat monden en penningen in beweging gebracht. Dat is een goed ding. Want er moet veel meer over het onderwijs, en dan speciaal over het „bijzonder” onderwijs, gesproken en geschreven worden. Want dat „bijzondere” onderwijs raakt hoe langer hoe meer in de knel.

Men weet het: er zijn in ons land twee soorten scholen, „openbare” en „bijzondere”. Openbare zijn staatsscholen. Ze gaan uit van en worden geheel bestuurd, ingericht, geleid door de staat, hetzij rijk of gemeente. „Bijzondere” scholen zijn scholen die uit particulier initiatief zijn geboren. „Bijzondere” scholen zijn per definitie géén „christelijke” scholen. Ze kunnen ook humanistisch, of socialistisch of liberaal zijn! Als ik me niet vergis zijn er b.v. „bijzondere” scholen waarin het onderwijssysteem van dr Maria Montessori of van de Anthroposofen in praktijk wordt gebracht. De christelijke „bijzondere” scholen zijn in de voorbije tijden opgericht, ten koste van onvoorstelbaar grote offers, door mannen en vrouwen die er van uitgingen dat de school „van de ouders”

moest zijn. Dat de ouders van de schoolgaande kinderen volledig en onbelemmerd het karakter van het onderwijs dienden te bepalen. Dat het onderwijs op de school in harmonie moest zijn met opvoeding thuis.

Na een tachtigjarige strijd is in ons land wettelijk vastgelegd dat de „bijzondere” scholen „gelijkgesteld” zijn met de „openbare” in die zin dat de kosten daarvan geheel voor rekening van de Staat, van rijk of gemeente, komen. De Staat stelt eisen ten aanzien van de bevoegdheid der onderwijskrachten, de kwaliteit van het onderwijs, de gebouwen enz. Maar over het principiële karakter van het in „bijzondere” scholen gegeven onderwijs hebben de regeringsinstanties niets te zeggen. Wel stelt de regering terecht bepaalde eisen ten aanzien van het aantal leerlingen dat een op te richten school zal gaan bezoeken. Het zou natuurlijk dwaasheid zijn dat ieder groepje ouders als het daar zin in heeft een schoolje in het leven kon roepen die dan door de Staat zou moeten worden gefinancierd.

Ik gaf dit verhaal omdat ik tot mijn verbazing gemerkt heb dat velen niet meer weten wat een „bijzondere” school is. Het „bijzondere” ervan is dus dat ze niet door de Staat wordt opgericht en beheerd en dat de instantie waar die van uitgaat — een vereniging of stichting — het principiële karakter daarvan bepaalt.

Na deze inleiding wil ik nog een paar stukken laten afdrucken die over de bovengenoemde academie gaan.

Het eerste is uit het Friesch Dagblad. Er stond boven: „Tegen het volksinitiatief.” En het luidt als volgt:

De heer Veerman, staatssecretaris van onderwijs, is van oordeel, dat

bovendien prachtig zijn als op in een bepaalde zaak alle gereformeerden eindelijk eens gingen samenwerken.

Ten slotte geef ik hier door wat prof. Herman Ridderbos over deze zaak schreef.

De beslissing van de staatssecretaris van onderwijs Veerman — in de AR partij geen onbekende — om aan de opgerichte Geref. sociale academie te Ede géén subsidie te verlenen, heeft diepe teleurstelling en veel kwaad bloed veroorzaakt bij degenen die zich voor deze oprichting grote inspanning en financiële offers hebben getroost. Niet onbegrijpelijk en — het kwade bloed nu daar gelaten — ook niet ten onrechte. Ook in de Kamer is op deze beslissing veel kritiek uitgebracht van de rechterzijde. De staatssecretaris beroept zich op de wet, maar heeft daarmee zijn critici slechts ten dele overtuigd. Het zal stellig waar zijn, dat de stichting van een nieuwe academie moet passen in het algemene (of liever:) regionale beleid van de overheid inzake onderwijsvoorzieningen, anderzijds kan deze benadering, zoals reeds meermalen is opgemerkt, zeer nadelig zijn voor het voortgezet onderwijs op Chr. grondslag. Dit geldt trouwens niet alleen van het onderwijs. Ook op ander gebied, bijv. van ziekenhuizen en psychiatrische inrichtingen zijn dezelfde gevaren te duchten.

Dat de Geref. sociale academie te Ede in een grote en duidelijke behoefte voorziet kan door niemand meer worden ontkend. Zoals men weet gaat deze academie uit van de rechter flank van de Geref. gezindte, met name van de Gereformeerden in de Herv. Kerk, die zich niet langer tevreden stellen met de geheel in linkse wateren verzeilde Herv. academie „de Horst”. Wat men nu verder ook van de nieuwe academie te Ede wil denken, er is een enorme belangstelling voor. Reeds voor de oprichting werd door sympathisanten meer dan twee miljoen bijeengebracht of toegezegd. Bij de opening meldden zich terstond 150 studenten en men verwacht, dat als de huidige eerste klassen zijn uitgegroeid tot een volledige academie, men op 800 à 1000 studenten kan rekenen. Nu bovendien van het departement een erkenning is afgekomen van het leerplan en aan alle wettige verplichtingen is voldaan, is moeilijk in te zien, waarom in ieder geval de eerste drie jaar de lasten nog zullen moeten worden gedragen door het particulier initiatief. Of deze school nu al dan niet past in wat de heren van het departement zich hadden voorgesteld, er blijkt een overstelpende vraag naar een ander type van sociale academie te bestaan, de nodige organisatie is aanwezig evenals het geestelijke draagvlak; aan alle wetenschappelijke eisen wordt voldaan. Wáárop moet dan gewacht worden? Hier is de vrijheid van Chr. onderwijs zonder meer in geding en zonder te willen suggereren, dat deze opzettelijk wordt tegengewerkt, vraagt men zich toch af welke algemene belangen door de erkenning of subsidiëring van deze school kunnen worden geschaad.

Men zal in Den Haag ook wel weten, dat het bij deze ene Gereformeerde academie niet zal blijven. Er staan nog veel meer mensen te trappelen om een ander soort van sociale academies dan de bestaande. Men kan het toejuichen of bejammeren. Maar als aan bepaalde goed georganiseerde en tot financiële offers bereidwillige delen van de bevolking de mogelijkheid wordt afgesneden om op een gelijkwaardige wijze te delen in wat in Nederland uit de overheidskassen stroomt en golft, is er met de onderwijsplacatie iets mis. Men kan niet de grote hinderpalen eerst opruimen om dan verder op de weg weer zoveel indirecte belemmeringen aan te brengen, dat de toe-

gangen toch weer geblokkeerd zijn. Het is te wensen, dat de partijen in de Kamer, die hiervoor oog hebben, waakzaam blijven en op dit punt ontoegeeflijk zullen blijken.

Kerknieuws

Beroepen te Emmeloord: Ds C. P. Plooy te Ede.

Wapenveld — In de kerk te Wapenveld is een nieuw elektronisch orgel in gebruik genomen. Klaas Jan Mulder uit Kampen gaf bij die gelegenheid een orgelconcert, terwijl ook het Christelijk Mannenkoor zijn medewerking verleende. Het orgel werd geleverd door Heiligers N.V. te Ermelo.

Utrecht-Centrum — In de Jeruzalemkerk zal binnenkort een nieuw orgel in gebruik worden genomen. Het wordt gebouwd door de fa. v. Vulpen te Utrecht.

Enschede-Noord — Uit het verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 12 november jl.: „**Samenwerking met de Chr. Geref. Kerken.** Naar aanleiding van ons schrijven hebben de Chr. Geref. Kerken hun samenvattend oordeel, dat zij op grond van de gehouden samensprekingen gewijzigd. Zij zijn nu van oordeel, dat zij op grond van de gehouden samensprekingen hun voorlopig oordeel kunnen omzetten in een definitief oordeel, nl. dat zij ons zien als Kerk van Christus. Wel houden zij hun bezwaren, dat bepaalde aspecten niet voldoende of zelfs helemaal niet worden gehonoreerd in onze prediking. Samen met de kerk van Enschede-Zuid zullen wij een antwoord opstellen.”

Breda — Een beker koud water. (Uit het Kerkblad van de kerk te Breda d.d. 20 november jl.) Onder deze noemer zult u op de hoogte worden gehouden van de vorderingen, die het gesprek over een project voor onze gemeente en mogelijke anderen maakt. Zondag 10 november jl. was er open huis in de pastorie n.a.v. een preek over de vraag naar een effectieve inzet in het kader van de hulpverlening. De vraag, die besproken werd, was: moeten we meedoen met ontwikkelingshulp, of moeten we alle hulp, die het evangelie onaangeroerd laat en zich uitsluitend richt op leniging van de nood in dit leven onze steun onthouden? We waren één van gevoelen op het punt van de ontwikkelingshulp. De mogelijkheden, die we allen bezitten, moeten worden gebruikt in Gods koninkrijk en rente opleveren vóór het koninkrijk. Daarom is het beter geen gelden meer af te zonderen voor hulpverlening zonder confrontatie met het evangelie van verlossing door het Kruis. Concreet betekent het, dat gelden, die vrijkomen, naar een zendingsproject zullen moeten gaan. Er is gesproken over het voorstel vanuit de pastorie om de maandagen als vastendagen te gaan zien, waarop geen vlees wordt gegeten. De gelden, die daardoor zouden vrijkomen zouden moeten worden aangewend voor een af te spreken doel. Over deze vasten-

dag waren de aanwezigen het met elkaar eens. Wel vond een ieder, dat de gehele gemeente daarin betrokken moet worden mede vanwege de bevordering van de eenheid in de gemeente. We hebben dan een hulpverleningsakkoord, waaraan wij gezamenlijk mogen werken. Het gesprek rond de mogelijke projecten bevoogd zich voornamelijk rond twee onderwerpen: de actie 'redt een kind', vanwege financiële adoptie van kinderen en de adoptie van een gemeente in het oostblok. Besloten werd de vleesloze dag te starten en het gesprek spoedig voort te zetten.

Soemba-Borneo (64) Een hele poos geleden vroegen we ds Gossens over de exploitatie van het complex Parai Puluhamu. Hoe moet dat nu allemaal? Je kunt daar toch zelf niet voor alles zorgen? Iets uit zijn antwoord daarop volgt hier:

„Het grote probleem is inderdaad „mankracht” en vooral: om betrouwbare mensen te vinden, aan wie je wat kan overlaten. Het is noodzakelijk — zoals u opmerkt — om een „huismeester” te vinden, die belast kan worden met de leiding van het dagelijkse werk. Als zodanig fungeert Ama Lema nu al een beetje; het is gelukkig een betrouwbaar persoon, die zelf ijverig is en goed met mensen kan omgaan, maar die toch een te beperkte blik heeft om zelfstandig leiding te geven aan het geheel en (dus) zelfstandig beslissingen te nemen. En toch ben ik blij met zo iemand als Ama Lema, want een tweede als hij vind je niet gauw op Soemba. Mijn streven is er voortdurend op gericht om mensen te vinden en aan te stellen, aan wie ik op den duur alles kan overlaten, maar ik ga er wel eens aan wanhopen of ik daar ooit in zal slagen. Ik heb dat al herhaaldelijk op de synode gezegd: stuurt u toch a.u.b. betrouwbare jongens, die u geschikt acht, naar Parai Puluhamu en weerhoudt ze ervan dat ze maar dadelijk een baantje als ambtenaar proberen te bemachtigen. Want als ik straks eventueel naar Nederland terugkeer, wie kan de leiding van alles hier dan op zich nemen? ... dit is hier het grote probleem: niet slechts dat men over het algemeen nogal lui is (of

bedoelt hij wellicht gemakzuchtig?), maar ook (en vooral) dat men niet op langere termijn denkt maar uit is op onmiddellijk, persoonlijk voordeel en (onmiddellijk daarmee samenhangend) het gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef.

„Ik schreef u reeds, dat Parai Puluhamu geweldige mogelijkheden biedt, maar zolang ik geen Nederlander naast me krijg, om dat te regelen, begin ik er niet mee, omdat ik al meer dan me lief is aan m'n hoofd heb. (Dat beseffen we best.) Want economisch rendement is een belangrijk ding in Gods Koninkrijk, maar het is belangrijker het Evangelie te verkondigen en te zorgen dat er goed-opgeleide evangelieverkondigers zijn, want alleen dat Evangelie kan de mensen wederbaren tot nieuwe mensen, die niet meer alleen denken aan hun eigen belang, maar ook aan dat van anderen. Alleen bij dóórwerking van het Evangelie kan het probleem van de „mankracht” in Parai Puluhamu opgelost worden. Wat dat betreft werken we hier op lange termijn. Ook in ander opzicht: aan allerlei arbeidsintensief werk zoals het aanleggen van mais-akkers en sawahs met rijst, beginnen we niet, maar we hebben wel reeds honderden kokospalmen aangeplant (die pas op de lange duur een groot economisch rendement zullen opleveren, want een klapper begint pas na 6 à 7 jaar vrucht te dragen) en reeds een grote pisang-„plantage”, van welks opbrengst we nu reeds volop genieten!”

Nieuws uit breder kring

Klemmend beroep op dr Wiersinga

De generale synode der gereformeerde kerken (syn.) heeft uitgesproken, dat de Amsterdamse studentenpredikant dr H. Wiersinga een essentieel bestanddeel van de verzoeningsleer van de confessie aantast en tekort doet aan de rechte prediking van het evangelie. De synode heeft een klemmend beroep op hem gedaan zich trouw te houden aan het belijden van de kerk. Het besluit werd aangenomen met negentien stemmen (van de 63 synodeleden) te-

GOED NIEUWS!

In de reeks

„DE VOORZEIDE LEER”

verscheen:

PSALMEN (I)

door Ds. F. VAN DEURSEN

416 bladz. in fraaie stempelband met goudtitel, prijs f 35,—, doch thans nog voor de **intekenprijs van f 29,50.**

Thans leverbaar de delen:

Ds. C. Vonk:

Inleiding - Genesis - Exodus	f 23,50
Levitikus	f 31,00
Numeri - Deuteronomium	f 36,50
Jozua	f 35,00
Richteren	f 35,00

Ds. F. van Deursen: Psalmen (I) f 35,00*)
*) Intekenprijs tot 31 dec. a.s. f 29,50

In voorbereiding:

Ds. F. van Deursen: Psalmen (II)
f 35,—, bij vooruit bestellen en betalen f 29,50.

„Broodnodig zulke boeken in deze tijd. Ze leren de Schrift verstaan, geven inzicht en doorzicht.”

Degenen, die alle verschenen delen over de H. Schrift willen aanschaffen kunnen ze direkt ontvangen, desgewenst tegen betaling van **f 25,00 per 3 maanden!** Volledig prospectus zenden wij op aanvraag.

Firma Wesdijk, Liebeek & Hooijmeijer

Singel 55 — Barendrecht — Giro 216828

gen. Van de aanwezige preadviseerende hoogleraren adviseerden één voor en vier tegen. Aan het begin van de lange discussie zei praeses dr A. Kruyswijk, dat deze synode haar besluitvorming in de „zaak-Wiersinga” in juni heeft afgesloten. Nu kon er alleen over gesproken worden of er reden is het besluit van juni te verduidelijken, gelet op de reacties. Inderdaad is er een ongewoon grote respons geweest. Eén particuliere synode, vijf classes, 124 kerkeraden en 191 leden hadden zich na het besluit in juni tot de synode gewend, waarvan de grote meerderheid revisie of verduidelijking vroeg.

IKON — De Hervormde en de Gereformeerde synode hebben besloten mee te doen aan de IKON — Interkerkelijke omroep Nederland —, die de opvolger zal worden van IKOR en Convent van Kerken tezamen. In de generale synode van de (syn.) gereformeerde kerken is het desbetreffende besluit niet gemakkelijk tot stand gekomen. Talrijke synodeleden spraken hun afkeuring uit over de distantie waarmee de nu bestaande kerkelijke zenders de kerk zelf benaderen. Sommigen wilden, dat de nieuwe kerkelijke zender meer kerkdiensten zou uitzenden en meer verslag zou doen van wat er binnen de kerk omgaat.

„Per Fidem Studiumque ad Rostra”

Het is de senaat van het Corpus Studiorum in Academia Theologica Applenthornae „Per Fidem Studiumque ad Rostra” een eer U te mogen uitnodigen voor een bijeenkomst ter gelegenheid van de viering van de 70e dies natalis van het corps.

Deze bijeenkomst zal Deo Volente plaats vinden op vrijdag 13 december 1974 in de aula van de Theologische Hogeschool, Wilhelminapark 4 te Apeldoorn, en aanvangen om 14.30 uur.

Tijdens deze bijeenkomst zal door de Weleerwaarde Heer Drs P. F. Th. Aalders een oratie worden gehouden over het onderwerp „De theocratie in de branding” — de aktualiteit van Van Rulers positie —.

Geschenk
voor de feestdagen:

DE GEUR VAN HET VELD

14 herdrukte verhalen over jacht en natuur
door D. W. L. Milo.

Bestellen: f 6,— op postgiro 922470 van D. W. L. Milo, Vierhouten. Franco.

Goede geschenken

VERSCHENEN:

De tweede druk van
ALS GLAS IN DE ZON.
Gedichten van Mevr. E. IJskes-Kooger.
64 pagina's. Omslag J. Eenkhoorn.
Prijs gelijk aan de eerste druk: f 6,90.

De vijfde druk van
EEN FLUIT VAN RIET,
de eerste bundel gedichten van dezelfde auteur, verschijnt december 1974, en wordt f 0,40 hoger in prijs.
96 pagina's. Omslag Bert Koning.
Prijs f 7,90.

Marc de Klijn

CHRISTENEN DOORGELICHT.

Hoe brengen christenen in deze tijd hun geloof in praktijk? Wat is hun geloof voor hun werk? Zes goede interviews: met Prof. Dr. M. Boertien, Prof. Dr. B. Goudzwaard, Ds G. Boiten, Prof. Dr H. R. Rookmaaker, Ir. J. van der Graaf en Prof. Dr. H. J. J. M. van Straelen.
De auteur verzorgde zelf de vormgeving. Het is een fraai boekje geworden! Heel apart! 68 pag., 6 foto's. Prijs slechts f 6,50.

Drs H. de Jong

BROOD IN BETHLEHEM

(Zes preken over het boek Ruth).

Het boek Ruth vertelt de geschiedenis van een jonge vrouw die, van buiten komend, zich voegt bij het volk van God, wat voor haar zelf en ook voor de mensen van het volk van God grote gevolgen heeft. In de dienst vinden zij elkaar. Het dienen is het cement van de christelijke gemeente. Het verwijst naar en geeft eer aan de Here Jezus Christus die zijn leven gaf als losprijs. Het gelukkig slot van 'Ruth' is profetie van de Christusheerschappij.
72 pag. Omslag Marc de Klijn.
f 6,90.

Bij de boekhandel en bij

BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN

Amsterdam, Valkenburgerstr. 106.
Postgiro 22960. Tel. 020-236612.

Dame (geref.)

zoekt plaatsing
als

HUISGENOTE

bij alleenstaande heer,
leeftijd plm. 65 jaar,
(1 kind geen bezwaar).

Brieven onder nummer 612 bur.
Opbouw, Slotlaan 220, Zeist.

VERDWIJNEN?

Ja inderdaad! Er verdwijnen steeds meer christelijke dagbladen.

Wilt u echter een goede VERVANGER?

Neem dan het steeds groeiende

Reformatorisch Dagblad

- een positief christelijk en daardoor een **werkelijk verantwoorde** krant, die het vacuum in uw gezin opvult
- een dagblad, dat in geen enkel gezin mag ontbreken

Doe een goede keus en vul onderstaand de gevraagde gegevens in. Bij opgave van een kwartaal of jaarabonnement ontvangt U bovendien een prachtig fotolijstje.

Noteert U:

- ☐ een kwartaalabonnement voor f 32,75
 - ☐ een jaarabonnement voor f 127,70 (3 weken gratis lezen)
 - ☐ drie weken op proef lezen voor de halve prijs (f 3,80)
- Zonder tegenbericht kunt u mij daarna als abonnee noteren.

Voor:

Adres:

Woonpl.:

Fotolijstje zenden aan:

Naam:

Adres:

Woonpl.:

Bon in open enveloppe zonder postzegel opsturen naar Adm. Reform. Dagblad, Antwoordnr. 92, Apeldoorn O 1

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Slotlaan 220 - Zeist

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD

Redactieleden

Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie

Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.